

מסורת הש"ס

(א) [לשמה ל. מ.], (ב) [לעיל מה: א.], (ג) [מספ"י פ"ז ח"ו] עיניו עמו; (ד) [כ"ט ט"ז ט"ז] מלפניו,

תורה אור השלם

1. ונתתם את מנחתם ושבתם את מצבתם ואשריהם תשרפן באש תפסילן אלהיהם תגדען ואבדתם את שמם מן המקום ההוא: דברים יב ג
2. כי אם פה תעשו להם מנחותיהם תחצו ומצבתם תשרפו ואשריהם תגדען ותפסיליהם תשרפן באש: דברים ז ה

גליון הש"ס

תוס' ד"ה גידעו וכו' ואין לפרש משום דשמואל לית ליה. תמוה לי ה"א מ"מ מנח לומר כן נ"ב אכן עמדה דמיימי אע"פ שלא השתחוה דבהשתחוה לנ"ל דלכזה מתחלה נלמדם הא בהשתחוה נאמר כיון דהוא תלם ומנ"ש תוס' לעיל בשמעתין ד"ה הא וצ"ע: בא"ד וה"ג מצינו לא ידעמי למאי כרך לנחיה וזו ח"ה חזק לנחיה כסוגין דמשמחה לית אצל דכחלו דמי ומשמחה לאין לא נאמר לרנן וכן לרבי לא נאמר דמימר הכי דלין היו ממוזג וימר מביט וצ"ע:

הגהות הב"ח

(א) במשנה נמיר (לפניו) מו"מ וי"ג ס"א לבס: (ג) גמ' ה"ק שתיס דברי כלי' אחת ל' מהא: (ד) רש"י ד"ה ונחש: שהנריך והרכיב בגופו ומאותה וכו' גידולין נטויעין וכו' אפילו החידוש: (ז) תוס' ד"ה געש וכו' דלא מצינו ד"ה כדלעיל: (ח) בא"ד מיעי דמשמחה ליה לבית כחלוש: (ט) בא"ד דשניא דמיקא הוא וימחא ליה פירוש לאוקמי: י"ב פירוש דהשתחא דפירע לן דעיקר לרבי הכל שרי לא נמי לומר דלחזקין דגעש ופסלו לאורוי דהשניק [אפילו נגדעו ופסלו] נמי שרי דהא פשיטא דהא לכה למ"ד ליתמך עיקר אכל נכתיב דקאמר דלמא תוספת ל"ה אסור [ובעיקר פליגין השתחא והא ליה לנשוי דגדעו ופסלו אינערך לאורוי דאפי' גדעו ופסלו נמי עיקר שרי דלהא כ"ה] זר יהודה:

מוסף רש"י

שגידעו. מה שהחליף אחרי כן דקאמר תגדען מכלל דעיקרו עתה בקרקע ויהיה ממנו (לעיל מה:).

מתני' הרי זו אסורה עד שיצטלנה העובד כוכבים: גידעו. עובד כוכבים או ישראל לעבודת כוכבים ללורך עבודת כוכבים לעבוד הגידולין שגדלו בו מעתה והוא כבר היה נטוע כשזא ישראל ליהנות ממנו: נוטל מה שהחליף. ושורפו כדן אשרה ועיקרו מותר בהנאה: גמ' והוא שהנריך (א) בגופו.

מאותה הצרכה והרכבה היו חליפותיו דה"ל הנך גידולין הנטועין מתחלה לכן דאי לאו הכי אפילו חידוש לא מיתסר: גידעו מן. משום מעשה פורתא שינוי בעלמא להיכירא מיתסר: לענין נישולא איסור. ולא לענין תחלת איסור לומר שאם לא הנריך בגופו לא יהא כריך ביטול אלא אביטול קאי דמי מנטול ליה ישראל כגי דהכי אע"ג דנעשה מעשה בגופו של אילן: גידעו מן. משום תלמודא מהדר הכי מני שמואל למרוצי: הא מני רבנן היא. דפליגי עליה דרבי יוסי זר יהודה ואמרי אילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר הלכך גידעו ופסלו הוא"ו כנטוע מתחלה לכן דמנשם גידעו מחליף טפי ומיתסר אכל לא גידעו לא: מסקינן לה רב אמי. מאי דוחקין לאוקמא לדמשחאל אביצא דמנאי: ממאי רבנן ור' יוסי כמספס פליגי. דלרבנן שריא דשמואל מנאי היא: דלמא תוספתא דרבי הכל אסור. בהשתחוה דשמואל דרבי הכל היא: ובעיקר אילן פליגי דרבי יוסי סבר. עיקר אילן אסור אפי' היכל ללא נטעו מתחלה לכן: דכתיב ואשריהם תשרפון. אשיריהם תרי משמע חד לנטוע מתחלה לכן וחד לנטוע ולבסוף עבדו: ורבנן סברי. אילן שלא נטעו לכן שרי דכתיב ואשריהם תגדעון משמע שרי אשרה שאין עיקרה אסורה אלא גידועה והעיקר תשאר בלחך ללורך. ואי משום ואשריהם תשרפון דמשמע כל האילן נטעו מתחלה לכן קאמר והאי לשון רבים דקרא אכל אשרות שזאלכס הנטועות מתחלה לכן קאי: וכי סימח הא לא סרלינן. בשמעתא דלעיל הכי דהא אוקימנא דרבי יוסי יליף טעמא לאילן שנטעו ולבסוף עבדו מואשריהם תגדעון אלמא מזה הוא דעיקרו מותר ובתוספת פליגי: איפוך. תרואה דרבנן לרבי יוסי ודרבי יוסי לרבנן דהא לא בהדיא שמעינן ליה לרבי יוסי דיליף טעמא מואשריהם תגדעון דהא רבי יוסי ואשריהם תשרפון כגש נכס ליה תלמודא למילתא והאן הוא דקשילן לא האי מיבעיא ליה לנטעו מתחלה לכן ואוקימנא לנטעמיה מואשריהם תגדעון הלכך אפי' תרואה דרבי יוסי דתרתא היתירא מואשריהם תגדעון ור' יוסי ההוא מיבעיא ליה לגידועי עבודת כוכבים קודמין לכינוש ארץ ישראל ורבנן נפקא להו מאבד תאבדון [דברים יב] וכן כולה תרתא: אם כן. דתוספתא דרבי הכל אסור: גידעו. דמנאי דמשמע דכי לא גידעו שרי מאן קמני לה: ה"ג אי רבנן ל"ל גידעו ופסלו בלא גידעו ופסלו נמי הא אמרינן תוספתא אסור אי רבי יוסי עיקר אילן נמי אסור. ומנאי תני מה דקאמר שמואל קמני מה שהחליף וכו' לא נח קמני ר' יוסי עיקר אילן אסור: כו'. עיקרו נמי ליתסר. הואיל ונעשה מעשה בגופו קמ"ל: מתני' איוו היא אשרה כו'. בגמרא פריך והא אפן ג' אשרות תנן: כל שעובדין אוסה. את האילן עלמנו אכל אס עובדין את עבודת כוכבים שתחתי האילן מותר: גמ' והא אפן ג' אן סגן. ל"ל לתימיה ומיבעי איוו הוא ועוד התם תני תלת והכל תני חדא: שפיס דרבי הכל. שהרי אילן עלמנו עבודת כוכבים: איוויה אשרה ספס. לאו אחירואה דמתני' קאי אלא מילתא דכפי נעשה קאמר תלמודא דפליגי בה אמוראי איוו היא אשרה כו' אלא שיהא אשרה בצינן סימן ניכר אם היא אשרה אם לאו: ואין עועמין מפיוסיה. ודאי פלמי לה: זי נלרפי. שם עבודת כוכבים שיהא:

כל הצלמים פרק שלישי עבודה זרה

מח.

גדעו ופסלו אין לא גרעו ופסלו לא. תימה הא ללא משני גדעו ופסלו אע"פ שלא השתחוה השתחוה אע"פ שלא גדעו דמשני לעיל (דף קמ:): גבי בית * ואין לפרש משום דשמואל לית ליה הכ שנוייה משום דקא פליגי עליה דרב ואמר דבית היו כמחזור ולעיל נמי ליכא למימר לשמואל בנה אע"פ

שלא השתחוה כו' דצפיק נגמר הדין (פסהד"ן דף קמ:): מסיק לשמואל הכא צמאי עסקינן דקצר צנין וחשיב ליה תלוש והתם דמני קצר לעבודת כוכבים וי"ל היינו טעמא דלא משני ליה (ז) הכי דלעיל דודאי יש חילוק בין אילן לצינן דאילן שהוא מושרש בקרקע צטלה תפיסמו דכפרישית לעיל הלכך גידעו ופסלו בלא השתחוה ודאי לא היה מועיל כלום אפילו למ"ד עבודת כוכבים של עובד כוכבים אסורה מיד היינו דבצר תלוש דכתיב פסילי אלהיהם כיון שפסלו נעשה לו אלוה אכל זה שהוא מחזור ואין דעמו שיהיה עבודת כוכבים רק מה שחליף אין לאסרו בלא השתחוה * והכי נמי מלינו דחשבינן ליה (ח) לתלוש גבי הא דלמך (חולין דף טו). בצטיל שידח הכותל הרי זה כבי וכן ואילן דבר הנשרש בקרקע חשבינן למחזור דאי לא תימא הכי לא מלינו שום זרע בלא הכשר ונראה דלא דמי דהתם הפירות מיהא תלושין ואע"ג דהכותל מחזור מתקלי אכל פירות שצאלין הכל מושרש וכן לצינן והא דלא משני ליה גדעו ופסלו אכתיביכא ליה דמשני צמסקנא דשינויא דמיקא הוא וימחא ליה (י) לאוקמי מתנינן כרבנן ושמואל כו' יוסי זר יהודה: נ

יוסי זר יהודה ודרבי יוסי זר יהודה לרבנן אם כן גידעו ופסלו מאן קתני לה לא רבנן ולא רבי יוסי זר יהודה אי רבנן בלא גידעו ופסלו נמי תוספת אסורה אי רבי יוסי זר יהודה עיקר אילן נמי אסור אי בעית אימא רבנן ואי בעית אימא רבי יוסי זר יהודה אי בעית אימא רבי יוסי זר יהודה כו' קאמר רבי יוסי זר יהודה בלא גידעו ופסלו עיקר אילן אסור כסתמא אבל גידעו ופסלו גלי אדעתיה דבתוספת ניהא ליה בעיקר אילן לא ניהא ליה איבעית אימא רבנן גידעו ופסלו איצטריכא ליה ס"ד אמינא כיון דעבד ליה מעשה בגופיה עיקר אילן נמי ליתסר קמשמע לן: מתני' איוו אשרה כל שיש תחתיה עבודת כוכבים ר"ש אומר וכל שעובדין אותה ומעשה בצידן באילן שהיו עובדין אותה ומצאו תחתיו גל אמר להן ר"ש ברקו את הגל הזה וברקוהו ומצאו בו צורה אמר להן הואיל ולצורה הן עובדין נתיר (א) להן את האילן: גמ' איווהו אשרה והא אפן שלש אשרות תנן ה"ק שתיים * לדרבי הכל ואחת מחלוקת דר"ש ורבנן איוו היא אשרה שנחלקו בה ר"ש ותכמים כל שיש תחתיה עבודת כוכבים ר"ש אומר כל שעובדים אותה * איוו היא אשרה סתם אמר רב כל שכומרים יושבין תחתיה ואין שועמין מפירותיה ושמואל אמר אפילו אמרי הני תמרי לבי נצרפי אסור דרמי בני שיכרא ושתי ליה ביום אידם אמר אמימר אמרו לי סבי דפומבדיתא יהלכתא כשמואל: מתני'

לפי מה דקאמר רבי יוסי מואשריהם תשרפון כגש דמשמע לשון רבים נפקא ליה תרויהו ורבנן ילפי תימיה מואשריהם תגדעון ור' יוסי ההוא מיבעיא ליה לגידועי עבודת כוכבים קודמין לכינוש ארץ ישראל ורבנן נפקא להו מאבד תאבדון [דברים יב] וכן כולה תרתא: אם כן. דתוספתא דרבי הכל אסור: גידעו. דמנאי דמשמע דכי לא גידעו שרי מאן קמני לה: ה"ג אי רבנן ל"ל גידעו ופסלו בלא גידעו ופסלו נמי הא אמרינן תוספתא אסור אי רבי יוסי עיקר אילן נמי אסור. ומנאי תני מה דקאמר שמואל קמני מה שהחליף וכו' לא נח קמני ר' יוסי עיקר אילן אסור: כו'. עיקרו נמי ליתסר. הואיל ונעשה מעשה בגופו קמ"ל: מתני' איוו היא אשרה כו'. בגמרא פריך והא אפן ג' אשרות תנן: כל שעובדין אוסה. את האילן עלמנו אכל אס עובדין את עבודת כוכבים שתחתי האילן מותר: גמ' והא אפן ג' אן סגן. ל"ל לתימיה ומיבעי איוו הוא ועוד התם תני תלת והכל תני חדא: שפיס דרבי הכל. שהרי אילן עלמנו עבודת כוכבים: איוויה אשרה ספס. לאו אחירואה דמתני' קאי אלא מילתא דכפי נעשה קאמר תלמודא דפליגי בה אמוראי איוו היא אשרה כו' אלא שיהא אשרה בצינן סימן ניכר אם היא אשרה אם לאו: ואין עועמין מפיוסיה. ודאי פלמי לה: זי נלרפי. שם עבודת כוכבים שיהא:

אומר כל שעובדין אותה. אמר רב כל שכומרים שומרים אותה ואין שועמין מפירותיה ושמואל אמר כגון דאמי' הני תמרי הנוויין ששיכרא דבי נצרפי ושתי ליה ביום אידם. אמר אמימר אמרו לי סבי דפומבדיתא יהלכתא כשמואל: כוכבים וכו' איווהו אשרה סתם.

עין משפט נר מצוה

ע א ב ג ד מ"י פ"ח מה' עובדת כוכבים הלכה ג ד סגן לאין מה טוש"ע י"ד י" קמט סעף י: עה ה מ"י שם הל' ג טוש"ע שם סע"ו א: עב ו מ"י שם סגן שם טוש"ע שם סע"ו א: פ ד מ"י שם וסגן שם טוש"ע י"ד י" קמט סעף י: *

רבינו הגנאל

מתני' שלש אשרות הן אילן שנטעו מתחלה לשום עבודת כוכבים הרי זה אסור. גידעו ופסלו כמין כיסוח וגידור לשום עבודת כוכבים והחליף אמרין ונצרים נוטל מה שהחליף האמירים והנצרים ושאר האילן מותר. הנמיר התחיה עבודת כוכבים ונטלה אילן מותר: אמרי דבי ר' ינאי ואפילו הברך והרכיב בגופו של אילן. כי נוטל מה שהחליף שרי דמי ושאר האילן אמר שמואל מותר: אמר שמואל המשחוחו אילן תוספתא אסורה. ומקשינן עליה והאנן גידעו ופסלו (א) דרבנן סברי עיקר אילן אסור דכתיב ואשריהם תשרפון באש. וכשהאש שורפת מכלה את הכל. ור' יוסי עיקר אילן מותר דכתיב ואשריהם תגדעון. גידעו אסור אבל העיקר מותר. אבל התוספתא דרבי הכל אסור. וכי תימא הא לא אמרי הכי דהא לא אמרי רבנן ואשריהם תשרפון באש אלא באילן שנטעו מתחלה לכן אבל נטעו ולבסוף עבדו לא. אפי' דרבנן לר' יוסי זר יהודה דרבי יוסי זר יהודה לרבנן. ומקשינן אי הכי מנאי דקמני גידעו ופסלו עובדין איוו אי ר' יוסי זר יהודה הא אמר עיקר אילן שרי הא תוספתא אסיר. אי רבנן למה לי גידעו ופסלו. אפילו בלא גידעו ופסלו האילן עצמו אסור וכל שכן תוספתא אסירא. דהא אמרת בתוספתא כולי עלמא לא פליגי דאסירא. ופרקינן אי בעית תימא מתני' רבנן היא. וכי אמרו עיקר אילן כסתמא אבל גידעו ופסלו גלי דעתיה דבתוספת שיוסי' לההוא ניהא ליה לעובדו בשאר אילן לא ניהא ליה הלכך העיקר שרי ותוספת איבעית תימא מתני' ר' יוסי זר יהודה נגדעו ופסלו אצטריכא ליה מהו דתימא כיון דגידעו ופסלו כאלו מתחלה נטעו לכן ועיקרו נמי ליתסר. קמ"ל דאיוו אסור אלא מה שהחליף: מתני' איווהו אשרה כל שתחתיה עבודת כוכבים ר' שמעון

(א) ז"ל והאנן גידעו ופסלו אף לא גדעו ופסלו לא ופריך כו'. (ב) מדברי רבינו ז"ל אלו נלאה לנחיה דה"ל נ"י אחרת ככאן דלפוס אהקפא דרב אפי' מפיקין פלוגמא דרבי' ורבנן חזו דלמרינן אפוך רבנן דכלל כפשי"י ודו"ק.